

TER BESLISSING

Aan
Van
Via
Kopie aan
Afgestemd met

R, M

Bescherming persoonlijke levenssfeer

Datum
7 november 2024
Onze referentie
BZ2407119

Opgesteld door

Bescherming persoonlijke levenssfeer

nota

Kamerbrief Toekomst samenwerking met
maatschappelijke organisaties in ontwikkelingshulp

Aanleiding

Met bijgaande Kamerbrief gaat R in op twee toezeggingen aan de Tweede Kamer:

1. Aan het lid Boswijk (CDA) tijdens de begrotingsbehandeling op 31 januari 2024 om de Kamer in 2024 per brief te informeren over het nieuwe programma voor het maatschappelijk middenveld na 2025, door R herhaald tijdens het tweeminutendebat over de Mondiale Gezondheidsstrategie op 3 oktober jl.;
2. Aan de leden Kamminga (VVD), Hirsch (GroenLinks-PvdA) en Tuinman (BBB), over respectievelijk de mogelijke risico's maar ook kansen van het verplichten van 50% eigen bijdrage voor subsidie-ontvangende organisaties, over andere criteria die breed draagvlak in de Nederlandse samenleving aantonen en over acceptatie van subsidie-ontvangende organisaties door de mensen in de regio's in hun culturen en gebruiken, het lokale eigenaarschap.

In het gesprek met DGIS en DSO op 28 augustus jl. besloot R de Kamer over beide toezeggingen in één brief te informeren.

Geadviseerd besluit

R:

Graag uw akkoord op, en ondertekening van, de bijgaande Kamerbrief, waarin u uw besluit presenteert over het nieuwe beleidskader voor de samenwerking met maatschappelijke organisaties in ontwikkelingshulp.

In de bijgevoegde versie van de Kamerbrief zijn uw reacties op de eerdere versies verwerkt, op *hoofdpijnen* betreft dit:

- Op p. 2: schetsen van veranderingen in de samenwerking tussen maatschappelijke organisaties en BZ door de jaren heen; benoemen dat dit samenhangt met de beleidsprioriteiten van vorige kabinetten en beschikbare budgettaire ruimte; beknopt uitleggen dat het huidig kader afloopt en een nieuwe keuze gemaakt moet worden wat betreft beleidsdoel(en) en omvang van een nieuw kader; benoemen dat het nieuwe kabinet andere prioriteiten stelt zowel in beleidsdoelen als beschikbare budgettaire ruimte.

- Op p. 3: opnemen aansluiting op prioriteiten van het kabinet en de wensen van de Kamer; opnemen uitgangspunten van het nieuwe kader; opnemen bandbreedten voor de totale bezuiniging en het beschikbaar komende budget; toevoegen dat een deel van de bezuiniging bestaat uit de pro-rata verdeelde bezuinigingen uit ODA-middelen.
- Op pp. 3-4: opnemen kern van het nieuwe kader: lokaal eigenaarschap; benoemen belangrijke elementen hierin: focus op dienstverlening met een direct en transparant samenwerkingsverband; verhelderen van hoe de samenwerking tussen de Nederlandse overheid en Nederlandse maatschappelijke organisaties verandert; specificeren welke vorm van partnerschap zal worden vermeden in toekomst en waarom. Op deze pagina's zijn ook de door het ministerie van Financiën gevraagde toevoegingen opgenomen ten aanzien van de budgetflexibiliteit, met verwijzing naar de Beleidsbrief 2025.
- Op p. 6: toevoegen van het instrument 'Beschermen en promoten van mensenrechten en fundamentele vrijheden'.
- Op p. 7: opnemen van aankondiging dat het kabinet de onafhankelijkheid van maatschappelijke organisaties van BHO-financiering verder wil stimuleren, via een verhoging van het drempelcriterium van 25% naar 50% niet-BZ-inkomsten voor maatschappelijke organisaties die middelen wensen te ontvangen uit het nieuwe beleidskader, met ruimte voor maatwerk. Voorts opnemen van een breder onderzoek, waaronder naar of voor alle subsidieaanvragen van maatschappelijke organisaties uit de begroting voor Buitenlandse Handel en Ontwikkelingshulp een drempelcriterium kan worden ingevoerd en zo ja, of dit dan 50% kan zijn.

Datum
7 november 2024
Onze referentie
BZ2407119

M:

U ging akkoord op de eerdere versie van deze Kamerbrief, in bijgevoegde versie is uw aanwijzing bij deze eerdere versie verwerkt:

- Op p. 4: opnemen dat hierbij de prioriteit met betrekking tot de toegang tot de rechtsstaat en democratie onderdeel zal zijn van de beleidskeuzes die begin 2025 met de Kamer worden gedeeld.

Kernpunten

1. Toekomstige samenwerking met maatschappelijke organisaties in ontwikkelingshulp

De brief presenteert het besluit om, na afloop van het huidige beleidskader voor de versterking van het maatschappelijk middenveld (VMM) eind 2025, een nieuw beleidskader te starten met een aantal – kleinschaligere – instrumenten op de beleidsprioriteiten van dit kabinet.

1. Op het gebied van **gezondheid**:
  - Bestrijden hiv/aids epidemie
  - Tegengaan schadelijke praktijken
2. Op het gebied van **handel**:
  - Stimuleren vrouwelijk ondernemerschap
  - Bevorderen schone en eerlijke handel
3. Op het gebied van **mensenrechten**:

- Tegengaan geweld tegen vrouwen en steun aan vrouwenrechtenverdedigers
- Beschermen en promoten van mensenrechten en fundamentele vrijheden

Datum
7 november 2024
Onze referentie
BZ2407119

Ook hecht het kabinet aan initiatieven die Nederlanders zelf ontplooiën op het gebied van ontwikkelingshulp en zal zij een instrument ontwikkelen om dit aan te moedigen en te ondersteunen.

R kondigt aan dat het kabinet een budget van circa EUR 390-565 miljoen beschikbaar stelt voor de periode 2026-2030. Ten opzichte van het huidige beleidskader bezuinigt het kabinet in deze periode naar verwachting ongeveer EUR 900-1.100 miljoen. Een deel hiervan bestaat uit de pro-rata verdeelde bezuinigingen uit ODA-middelen voor deze periode, zoals opgenomen in de BHO-begroting van 2025. De verdere uitwerking van de nieuwe instrumenten wordt meegenomen in de Beleidsbrief over Buitenlandse Handel en Ontwikkelingshulp (BHO), die de Kamer begin 2025 wordt gestuurd.

De kern van het nieuwe beleidskader is de samenwerking tussen Nederlandse maatschappelijke organisaties en hun partners in lage en middeninkomenslanden zodanig in te richten dat die concrete resultaten oplevert die aansluiten bij de plaatselijke situatie. Lokaal eigenaarschap is hierbij het uitgangspunt.

Hiermee draagt het kabinet bij aan het proces waarin Nederlandse maatschappelijke organisaties steeds meer de rol van ondersteuner en *sparring partner* innemen ten opzichte van maatschappelijke organisaties in lage en middeninkomenslanden. Het partnerschap tussen de Nederlandse overheid en de Nederlandse maatschappelijke organisaties verandert ook. Er komt meer ruimte in de relatie doordat de aard en de omvang van financiële overheidssteun verandert. Waar Nederlandse maatschappelijke organisaties uit het nieuwe beleidskader middelen ontvangen, betreft dit terreinen en activiteiten waarop zij specialistische kennis en expertise hebben, waarmee Nederland zich internationaal onderscheidt. Er komt geen financiering meer voor pleitbezorging en beïnvloeding (*lobby and advocacy*) in Nederland of op internationaal niveau uit het nieuwe beleidskader.

De vormgeving van de nieuwe instrumenten zal worden gebaseerd op geleerde lessen uit het huidige beleidskader, reeds uitgevoerde consultaties met maatschappelijke organisaties in Nederland en in lage- en middeninkomenslanden en beleidsevaluaties. In de Kamerbrief wordt bijvoorbeeld verwezen naar de uitkomsten van de IOB-evaluatie van het SRGR-beleid en de meta-evaluatie van de tussentijdse evaluaties van de lopende VMM-partnerschappen.

Deze beleidswijziging heeft een aantal verregaande consequenties voor zowel Nederlandse als zuidelijke organisaties. Voor meer dan de helft van de huidige Nederlandse VMM-partners vormen de VMM-inkomsten een groot deel van hun totale inkomsten. Ook een aantal zuidelijke organisaties is hiervan sterk afhankelijk en kan in hun voortbestaan worden bedreigd.

In het nieuwe kader komt er aanzienlijk minder financiering beschikbaar voor de thema's waarop via het lopende beleidskader wordt ingezet. Voor het betrekken van vrouwen bij vredesbesprekingen (WPS-agenda) geldt dat alle financiering verdwijnt.

2. Draagvlakcriteria voor subsidie-ontvangende maatschappelijke organisaties

In het tweede deel van de brief wordt ingegaan op vragen van de Kamer over de weging van draagvlakcriteria en de mogelijkheid om het percentage eigen inkomsten van maatschappelijke organisaties die BZ-subsidie ontvangen te verhogen van 25 naar 50 procent.

Financiële draagvlakcriteria

R kondigt in de Kamerbrief aan dat het kabinet de onafhankelijkheid van maatschappelijke organisaties van BHO-financiering verder wil stimuleren, via een verhoging van het drempelcriterium van 25% naar 50% niet-BZ-inkomsten voor maatschappelijke organisaties die middelen wensen te ontvangen uit het nieuwe beleidskader, met ruimte voor maatwerk.

Daarnaast kondigt R een breder onderzoek aan naar of, en zo ja in welke gevallen, het drempelcriterium voor niet-BZ inkomsten voor maatschappelijke organisaties die subsidie aanvragen uit de begroting voor Buitenlandse Handel en Ontwikkelingshulp kan worden verhoogd of ingevoerd indien hier nog geen sprake van is.

Niet-financiële draagvlakcriteria

Draagvlak van maatschappelijke organisaties kan ook blijken uit niet-financiële bijdragen vanuit de samenleving. R informeert de Kamer in de brief dat het kabinet, op basis van een inventarisatie van die bijdragen, het niet haalbaar acht bij de beoordeling van subsidieaanvragen op het terrein van ontwikkelingshulp een uitspraak te doen over het draagvlak van maatschappelijke organisaties waarbij zowel financiële en als niet-financiële criteria kwantitatief worden gewogen.

Toelichting

Tegelijkertijd met de Kamerbrief, stuurt DSO een juridisch verplichte (standaard)brief aan de penvoerders van de huidige VMM-partnerschappen, waarin wordt aangekondigd dat het huidige beleid niet wordt voortgezet. Tevens wordt partners de mogelijkheid geboden om in gesprek te gaan over de gevolgen van de aangekondigde beleidswijziging.

Op verzoek R is een impactanalyse uitgevoerd om de financiële gevolgen van de beëindiging van dit beleidskader inzichtelijk te maken. Zie de bijlage bij deze nota voor meer details.

Wat betreft de financiële draagvlakvereiste voor subsidie-aanvragers geldt dat deze hoofdzakelijk wordt getoetst via een zogeheten drempelcriterium: subsidie-aanvragende organisaties of allianties moeten op dit moment aantonen dat minstens 25 procent van hun middelen afkomstig is uit andere bronnen dan BZ, om te kwalificeren voor een subsidie. Dit criterium wordt toegepast in de meeste thematische subsidiebeleidskaders.

Echter, van het totaal aan ODA-subsidies uit de BHO-begroting aan maatschappelijke organisaties wordt ongeveer de helft niet via subsidiebeleidskaders verstrekt, maar direct aan organisaties gegund. Dit gebeurt

Datum
7 november 2024
Onze referentie
BZ2407119

zonder drempelcriterium. Voor deze groep subsidieontvangers is het op dit moment niet duidelijk wat de gevolgen van een aanscherping van financiële draagvlakvereisten zijn. Mogelijk bestaat deze groep deels uit specialistische organisaties op voor BZ-prioritaire thema's die reeds negatieve gevolgen zullen ondervinden van de beleidswijziging ten aanzien van de steun aan maatschappelijke organisaties in ontwikkelingshulp en andere bezuinigingsmaatregelen.

Datum
7 november 2024
Onze referentie
BZ2407119

Naar aanleiding van de toezegging, gedaan tijdens Begrotingsbehandeling 2024, is begonnen in kaart te brengen wat de effecten zijn van het aanpassen van de financiële draagvlakvereiste en het eventueel opnemen van niet-financiële draagvlakvereisten.

De eerste uitkomsten hiervan laten zien dat niet-financiële draagvlakvereisten zeer uiteenlopend van aard zijn, waardoor ze onvoldoende eenduidig meetbaar en verifieerbaar zijn. Ten aanzien van de aanpassing van de financiële draagvlakvereiste zijn twee concrete manieren geïdentificeerd: 1. Een gefaseerde invoering van een verhoging van het drempelcriterium naar 50% eigen inkomsten alléén voor subsidies via thematische subsidiebeleidskaders. 2. Een gefaseerde invoering van een drempelcriterium eigen inkomsten voor alle subsidies aan maatschappelijke organisaties van nader te bepalen hoogte. De effecten (kansen en risico's) van deze opties zijn nog niet volledig duidelijk en vergen nader onderzoek, ook met het oog op de effecten op organisaties van het wegvallen van een deel van de huidige middelen uit het beleidskader Versterking Maatschappelijk Middenveld.

R kiest voor het verhogen (met ruimte voor maatwerk voor bijvoorbeeld specialistische organisaties) van het drempelcriterium van 25% naar 50% niet-BZ-inkomsten voor maatschappelijke organisaties die middelen ontvangen uit de instrumenten onder het nieuwe beleidskader voor de samenwerking met maatschappelijke organisaties. Daarnaast komt er een onderzoek naar opties 1 en 2 hierboven genoemd, waarvan de uitkomsten in de loop van 2025 met de Kamer worden gedeeld.

Krachtenveld in de Tweede Kamer

Bij de vormgeving van de samenwerking met maatschappelijke organisaties in de periode 2026-2030 houdt u rekening met de visie van de Tweede Kamer:

- Een groot deel van de Kamer steunt de ambitie om lokale behoeften centraal te stellen in programma's.
- De met 106 voorstemmen aangenomen motie Dobbe (SP), Hirsch (PvdA-GL) en Boswijk (CDA)¹ verzoekt de regering "in het maatschappelijk middenveld te investeren en dat te betrekken bij de implementatie van de mondiale gezondheidsstrategie, ook na 2025."

Toelichting: De Nederlandse Mondiale Gezondheidsstrategie 2023 – 2030 zet erop in dat infectieziekten – zoals hiv/aids – wereldwijd worden voorkomen, tijdig worden ontdekt en goed kunnen worden behandeld. Sterke gezondheidssystemen en goede toegang tot zorg rond seksualiteit en geboorte

¹ Tweeminutendebat Mondiale gezondheidsstrategie, 36180-107

staan centraal in de uitvoering van de strategie. Met het instrument op het terrein van hiv/aids-bestrijding betrekken we de kennis en kunde van het Nederlandse maatschappelijke middenveld op dit terrein ook na 2025. Hiermee geeft u deels invulling aan de wens van de Kamer, want tegelijkertijd geldt 1) dat de inzet op het terrein van mondiale gezondheid breder is dan hiv/aids en 2) de inzet op het terrein van mondiale gezondheid voor de periode na 2025 – inclusief de financiering daarvan – pas zijn beslag krijgt in de beleidsbrief en de uitwerking daarvan.

Datum
7 november 2024
Onze referentie
BZ2407119

- De met 104 voorstemmen aangenomen motie Kamminga (VVD)²: verzoekt de regering “in dit kader om de komende jaren bij de uitwerking en uitvoering van het regeerprogramma, binnen de vastgestelde financiële kaders, voldoende middelen te reserveren op het gebied van SRGR, vrouwenrechten en de rechten van kwetsbare groepen”.

Toelichting: Aan deze motie wordt invulling gegeven via de (uitwerking van de) Beleidsbrief. Op dit moment is nog niet duidelijk hoeveel middelen er gereserveerd zijn voor SRGR, vrouwenrechten en de rechten van kwetsbare groepen in de periode na 2025.

- De met 150 voorstemmen aangenomen motie Stoffer (SGP), Bontenbal (CDA) en Bikker (CU)³ verzoekt de regering “zowel in alle contacten met landen waar christenen vervolgd worden als in internationale samenwerkingsverbanden, dit thema hoge prioriteit te geven, en de Kamer hierover jaarlijks te informeren”.

Toelichting: De motie roept op om zowel in contact als in internationale samenwerkingsverbanden het thema Christenvervolgving hoge prioriteit te geven. Aan deze motie wordt deels invulling gegeven met het instrument ‘Beschermen en promoten van mensenrechten en fundamentele vrijheden’, door de inzet op de ondersteuning van religieuze minderheden (waaronder Christenen). De verdere invulling wordt meegewogen in de Beleidsbrief begin 2025.

- De met 144 voorstemmen aangenomen motie Dobbe (SP), Kamminga (VVD) en Zeedijk (NSC)⁴ verzoekt de regering “extra maatregelen te nemen om ook het werk voor vrouwenrechten en van vrouwelijke mensenrechtenactivisten te beschermen en te ondersteunen.”

Toelichting: Met het instrument ‘Tegengaan geweld tegen vrouwen en steun aan vrouwenrechtenverdedigers’ geeft het kabinet invulling aan deze motie.

De bezuiniging van ca EUR 900-1.100 miljoen euro op de steun aan maatschappelijke organisaties, in het bijzonder de verminderde inzet op ondersteuning van organisaties die werken aan vrijheid van religie en levensovertuiging en op ondersteuning van lhbtq+-organisaties via sub-artikel 3.3 van de BHO-begroting, en die op het terrein van vrouwenrechten en gendergelijkheid via sub-artikel 3.2 van de BHO-begroting, kan tot forse kritiek leiden van verschillende partijen in de Kamer.

Informatie die niet openbaar gemaakt kan worden

² Tweeminutendebat Mondiale gezondheidsstrategie, 36180-111

³ Algemene Politieke Beschouwingen 2024, 36600-22

⁴ Notaoverleg met M over Mensenrechtenbeleid, 32735-388

Bijlage: Inschatting impact bezuinigingen op het terrein van Versterking Maatschappelijk Middenveld op Nederlandse maatschappelijke organisaties

Op basis van onderstaande eerste inschatting van de huidige financiële afhankelijkheid van Nederlandse maatschappelijke organisaties van VMM-middelen (tabel op volgende pagina) kunnen de volgende voorlopige conclusies worden getrokken ten aanzien van de impact van bezuinigingen op het terrein van VMM op Nederlandse maatschappelijke organisaties:

- Van de 18 organisaties die voor minstens 50% van hun totale inkomsten afhankelijk zijn van BZ-inkomsten geldt voor 15 organisaties dat dat voor minstens 50% VMM-middelen betreft. Voor deze groep organisaties zal het (grotendeels) wegvallen van VMM-middelen naar verwachting grote consequenties hebben, zeker wanneer zij er niet in slagen alternatieve financieringsbronnen aan te boren;
- Ook voor de maatschappelijke organisaties met een 25%-50% afhankelijkheid van BZ-inkomsten, geldt dat meer dan de helft van deze organisaties deze middelen van hun BZ-inkomsten naar schatting voor minstens 50% via het huidige VMM-kader ontvangen. Mogelijk zullen ook deze organisaties gedwongen zijn verregaande keuzes te maken ten aanzien van de aard en omvang van hun activiteiten, wanneer VMM-middelen (grotendeels) wegvallen.
- Voor 12 van de in totaal 49 organisaties die thans VMM-middelen ontvangen lijken de gevolgen van het (grotendeels) wegvallen van VMM-middelen minder groot, omdat zij in totaal minder dan 25% van hun totale inkomsten van BZ ontvangen. Wel is het zo dat de meeste van deze organisaties (7) die inkomsten voor meer dan 50% van hun BZ-inkomsten uit het VMM-kader halen.

Ten aanzien van de impact op maatschappelijke organisaties in ontwikkelingslanden kunnen de volgende opmerkingen worden geplaatst:

- De afgelopen decennia is, dankzij de inspanningen van het ministerie van Buitenlandse Zaken, via onder andere Nederlandse en internationale maatschappelijke organisaties de capaciteit van maatschappelijke organisaties in ontwikkelingslanden aanzienlijk versterkt⁵;
- Veel meer dan vroeger zijn ze in staat om zelfstandig activiteiten uit te voeren en kunnen ze in toenemende mate plaatsnemen aan (inter)nationale beleidstafels. Op vele beleidsterreinen en in vele contexten zijn ze de status van onderuitvoerder van Nederlandse en internationale maatschappelijke organisaties ontgroeid;
- Dit geldt echter niet voor alle maatschappelijke organisaties. Zuidelijke organisaties in fragiele contexten en organisaties die zich richten op onderwerpen die in hun context gevoelig liggen kunnen moeilijker financiering aanboren en zijn daardoor nog sterk afhankelijk van

---

⁵ Dit blijkt uit diverse evaluaties. Zoals de evalueatie van het VOICE-Fund, die stelt dat kleine organisaties in hun functioneren zijn versterkt. Ook in tussentijdse evaluaties, uitgevoerd door de partnerschappen actief onder Versterking Maatschappelijk Middenveld, geven partners aan dat hun capaciteit is versterkt.

donorbijdragen die o.a. via Nederlandse maatschappelijke organisaties naar hen worden overgemaakt.

Datum
7 november 2024
Onze referentie
BZ2407119

BZ-inkomsten als % van totale inkomsten organisatie		VMM-inkomsten als % van totale BZ-inkomsten	
1 ≥50%	<u>18 organisaties:</u> - ActionAid - Both Ends - CHOICE - CNV International - COC - Fair Wear Foundation - Mensen met een Missie - Mondiaal FNV - NIMD - PAX - RNW Media - Rutgers - The Hunger Project - Wemos - WO=MEN - Max Foundation - Solidaridad - St. Tropenbos International	≥50%	<u>15 organisaties:</u> - ActionAid - Both Ends - CHOICE - CNV International - COC - Fair Wear Foundation - Mondiaal FNV - Mensen met een Missie - NIMD - PAX - RNW Media - Rutgers - The Hunger Project - Wemos - WO=MEN
		<50% - ≥25%	<u>3 organisaties:</u> - Max Foundation - St. Tropenbos International - Solidaridad
2 <50% - ≥25%	<u>19 organisaties:</u> - Amref Flying Doctors - FairFood - Hivos - Leprazending - Mama Cash - Milieudefensie - Schone Kleren Campagne - See You - SOMO - St. Defence for Children International Nederland - Ecpat Nederland - Transnational Institute - VSO Nederland - IUCN Nederland - Plan International Nederland - CARE Nederland - Save The Children Nederland - Tearfund Nederland - Terre des Hommes Nederland - ZOA	≥50%	<u>12 organisaties:</u> - FairFood - Leprazending - Schone Kleren Campagne - See You - SOMO - St. Defence for Children International Nederland - Ecpat Nederland - Transnational Institute - VSO Nederland - Amref Flying Doctors - Hivos - Mama Cash - Milieudefensie
		<50% - ≥25%	<u>2 organisaties:</u> - IUCN Nederland - Plan International Nederland
		<25%	<u>5 organisaties:</u> - CARE Nederland - Save The Children Nederland - Tearfund Nederland - Terre des Hommes Nederland - ZOA
3 <25%	<u>12 organisaties:</u> - Aidsfonds - Amnesty International Nederland - Lilianefonds - Oxfam Novib - St. Global Network of People living with HIV/Aids (Gnp+) - Wilde Ganzen - WWF - Cordaid - Woord en Daad - Healthnet TPO - War Child Nederland - World Vision Nederland	≥50%	<u>7 organisaties:</u> - St. Global Network of People living with HIV/Aids (Gnp+) - Aidsfonds - Amnesty International Nederland - Lilianefonds - Oxfam Novib - Wilde Ganzen - WWF
		<50% - ≥25%	<u>2 organisaties:</u> - Cordaid - Woord en Daad

		<25%	<u>3 organisaties:</u> - Healthnet TPO - War Child Nederland - World Vision Nederland
--	--	------	--

Datum
7 november 2024
Onze referentie
BZ2407119

NB 1. Het hierboven geschetste beeld heeft een algemeen karakter. Het langetermijneffect van het wegvallen van VMM-middelen hangt af van de mate waarin organisaties in staat zijn om alternatieve financieringsbronnen te vinden. Zo zijn er maatschappelijke organisaties werkzaam op gevoelige thema's die minder goed in staat zijn om alternatieve financieringsbronnen aan te boren. Aan de andere kant zijn er maatschappelijke organisaties die actief zijn op de prioritaire thema's binnen het Nederlands buitenlandbeleid waarvoor mogelijk andere dan VMM-middelen beschikbaar zijn of komen.

NB 2. De impactanalyse is in zeer korte periode gerealiseerd en grotendeels gebaseerd op een (handmatige) analyse van de gepubliceerde jaarrekeningen (2022 of 2023) van de Nederlandse organisaties die als penvoerder of alliantiepartner een subsidie ontvangen uit het VMM. Aangezien organisaties hun (VMM-)inkomsten niet altijd gedetailleerd presenteren is dit een zeer tijdrovend proces dat geen 100% sluitende lijst oplevert.

NB 3. Het ministerie houdt niet bij waar de BZ-inkomsten van maatschappelijke organisaties uit bestaan. Dit kan complexiteit brengen bij analyse, bijvoorbeeld omdat een organisatie die als penvoerder fungeert voor een door BZ gefinancierde alliantie, de BZ-financiering voor al zijn alliantiepartners ontvangt. Of omdat een maatschappelijke organisatie BZ-middelen op een andere indirecte wijze ontvangt, bijvoorbeeld via RVO.

NB 4. Omdat 2022 het tweede jaar na aanvang van VMM (2021-2022) betreft en de effecten van COVID-19 waren weggeëbd, kan verondersteld worden dat dit jaar representatief is voor de gehele periode. Tegelijkertijd blijft er sprake van een momentopname.